

POTREBA I SVRHA LITURGIJSKE OBNOVE

Dr Ivan Škreblin

SUMMARIUM

Rerum liturgicarum inopinata divulgatio studiumque in tota fere Ecclesia magnam spem renovationis religiosae et profectus vitae spiritualis affert. Attamen non omnes pastores animarum conatus Sanctae Sedis Episcopatusque in renovatione liturgica populi sufficienti profunditate et sollerti actione callent. Quare hoc articulo, cui titulus »Necessitas et finis renovationis liturgicae«, impulsus ad melius cognoscendam et in vitam sollertius promovendam rem liturgicam dare voluimus.

Imprimis memoramus aliquot amplificatores in libris liturgicis ut tropos, sequentias, multiplicationes lectionum et festorum. His mutationibus liturgici textus partim minus perspicui evaserunt, partim proprium de tempore in uniformitate sua minutum est. Hae mutationes tamen relativam necessitatem emendationis liturgicae exigunt. Maximum momentum toto hoc conatu eo tendere debet, ut fideles a pastoribus animarum vero spiritu liturgico imbuantur.

Hoc articulo etsi renovationem textum liturgicorum postremorum tantum decem annorum tetigimus, tamen duos actus pontificios prae oculis habuimus: actum Sancti Pii X »Abhinc duos annos« (a. 1913) et actum Pii XI ad inaugurationem »Sectionis historicae« (a. 1930), quorum uterque magnum impulsus ad renovationem hodiernam exercuit.

Virtus renovationis liturgicae Sanctae Sedis imprimis in maiore perspicuitate et brevitate maximis in sollempnibus liturgicis, ut in Dominica II Passionis, Sabbato Sancto, in consecratione ecclesiae, altaris, ceteris, apparet.

Sed in liturgica renovatione altiores rationes Sanctae Sedi prae oculis versabantur: ratio perspicuitatis (germanice: Anschauungsprinzip), qua fideles ad cognitionem rerum divinarum facilius perveniant; ratio actuosae participationis sacris functionibus adstantium. Quae rationes, quamquam breviter tractatae sunt, in dissertatione tamen aperte et sufficienter accentuatae esse videntur.

Među velike uspjehe liturgijske znanosti u našim danima valja, svakako, ubrojiti značajne rezultate genetičke i komparativne liturgike. To vrijedi napose u vezi s liturgijskim reformama posljednjeg desetljeća. Premda se već stoljećima osjećala potreba reforme liturgije, pa čak i naglašavala i, što više, pokušavala s najviših mjesta crkvene hijerarhije, ipak naše doba ima za taj posao znatne prednosti. Brojni znanstveni radovi daju učenjacima lakšu mogućnost sistematizacije tako, da se obredna liturgijska zbilja u svojim dijelovima i cjelini može s toliko uspjeha izraditi te svojom upotrebom postane uspješniji organ redovitog naučiteljstva Crkve.

Liturgijske reforme Pija XII i Ivana XXIII iznenađivale su svećenstvo i puk. Jedni i drugi su ih prosječno dobro primali, ali se dosta teško uživljavaju u njih. Ovdje ćemo, stoga, raspraviti one pojedinosti, koje mogu olakšati pregled i povećati pravilno shvaćanje djelatnosti Svete Stolice oko reforme liturgije, da je dušobrižnici s više ljubavi prenose u duše vjernika.

POTREBA LITURGIJSKE REFORME

Pred kojih četrdesetak godina počelo se u predavanjima liturgike sve više isticati načela genetičke liturgike, jer je rubricističko shvaćanje, kakogod je potrebno, bilo nedostatno, a zbog jednostranosti u primjenama i štetno po liturgijski apostolat. Genetičko shvaćanje liturgije bilo je potrebnije, jer se bez znanja o postanku i razvoju obreda ne može razumjeti ni bogoslužje.

Genetička je liturgika uz ostalo pomogla da se utvrde promjene, koje su otežavale pravilno shvaćanje liturgije.

Kao školski primjer raznih umetaka u liturgijske obrasce spominjemo trope i sekvencije, koji su poslije osmog stoljeća sve više ulazili u misno bogoslužje. Najčešće su tropizirali ordinarij mise, napose Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Benedictus, Agnus¹. Od promljenljivih dijelova svete mise običavali su tropizirati obrasce Introita, Graduala, Ofertorija i Communio.

Ako se uzme u obzir da postoji zbirka od oko 5000 sekvencija i da je nekoliko stotina — i to vrlo uspelih, što ih je ispjevao i uglazbio blaženi Notker Balbulus (+912) — izgubljeno, mi možemo uočiti mogućnosti proširivanja liturgije.

Proširenja izvedena tropima i sekvencijama nijesu bila uvijek sretna. Što više, ona su svjedoci liturgijske dekadence, jer ruše liturgijski stil. On se, naime, odlikuje kratkoćom, jedrinom i neponavljanjem misli.

Budući da su tropi unosili na raznim mjestima misli o pojedinoj svetkovini, oni su uposlivali vjernike, pogotovu kada su ih pjevači izvodili na pučkom jeziku.²

No nijesu samo tropi i sekvencije jedini elementi, koji su povećavali obujam, a tako i trajanje liturgije i već time unijeli poteškoću preglednosti i težeg razumijevanja svetih čina, nego su i dodaci u čitanjima mogli koji put otežati njezino shvaćanje. Takav slučaj imamo na vrhuncu liturgijske godine u Svetoj suboti. Podrobna analiza dokumenata pokazuje da je broj čitanja s vremenom porastao od četiri na dvanaest, a usto je nasljedovanjem Svete subote uveden blagoslov krsne vode na Duhovsku subotu³. Reformom Pija XII vratila se Sveta subota na četiri čitanja, a na Duhovsku vigiliju ukinut je blagoslov krsne vode.

Još je veće nevolje zadavao Pontificale Romanum (napose njegova pars secunda) i zbog praktičnih razloga tražio relativno hitniju reformu, jer se dodacima obreda posvete crkve, oltara, zvona itd. produžila veoma njihova izvedba, a postali su i nepregledni. Povrh toga se u vezi s posvetom crkve, a jednako i kod svečanog blagoslova crkve, mogao vjernicima najveći dio obreda pričinjati kao neka disciplina arcana, jer im nijesu mogli prisustovati, kada su se obavljali unutar crkvenih zidova.

Osim povećanja u liturgijskim obrascima rastao je i sanktoral u brevijaru i misalu. Kod toga ne mislimo tek na novo proglašene svece, koje je Crkva uvrstila u te knjige, već na tako zvana dvostručenja. Neki su se, naime, blagdani, što se odnose na isto otajstvo ili čak i na istoga sveca, slavili dvaput godišnje. Tako na primjer: Našašće i Uzvišenje sv. Križa (3. V i 14. IX), Katedra svetog Petra u Rimu i u Antiohiji (18. I i 22. II), Sedam žalosti BDM, sveti Stjepan (26. XII i 3. VIII).

Sve su ove promjene u liturgijskim knjigama nastojanjima Svete Stolice već srede. Neke će se promjene još naknadno ostvariti, možda i u razmjerno kraćem vremenskom razdoblju.

Međutim, valja naglasiti, da sama stilska preorijentacija pojedinih, **odnosno svih liturgijskih knjiga nije po sebi prijeko potrebna, a da vjernici**

1. Tako na primjer »Ite benedicti et electi...« nije drugo negoli tropizirani *Ite missa est*. On se pojavljuje katkad i u svećanim svetim misama.

2. Stari zagrebački obred imao je uz latinske i hrvatske trope. Kako oni izgledaju vidi: Kniewald, *Proprium de tempore zagrebačke stolne crkve 1094—1788*, Zagreb 1941. (pre-tiskano iz *Katoličkog Lista* 1940/41).

3. Dokazni materijal: Schmidt, *Hebdomada sancta. Volumen alterum Romae MCMLVII*, p. 827-847, napose 832 i 845.

bez nje ne bi mogli djelatno sudjelovati u liturgiji. To potvrđuju praktična nastojanja L. Beauquina, P. Parscha, A. Gemellia.

U liturgijskoj reformi vodila su Svetu Stolicu načela apostolata, koji ona mora i želi produpsti među katolicima i proširiti među ostalim ljudima.

PRINOS PIJA X I PIJA XI LITURGIJSKOJ OBNOVI

Očita je i neprijeporna veličina — a i neprolazna zasluga — svetog Pija X na području liturgijske reforme. Njegove odluke o često i ranoj svetoj pričesti učinile su ga veoma poznatim vjernicima. Njegov je motu proprio »*Inter pastoralis officii*« (g. 1903), koji on sâm naziva zakonom crkvene glazbe, osnovica papinskih pisama, konstitucija, enciklika o crkvenoj glazbi i liturgijskom pjevanju do danas. Nešto je manje poznata apostolska konstitucija *Divino afflatu* (g. 1911), dok je njegov motu proprio *Abhinc duos annos* (g. 1913) ostao gotovo nezapažen. Ipak je on veoma važan u vezi s liturgijskim reformama, koje su se odvijale od 1951. godine do danas.

Sv. Pijo X u tom dokumentu piše: »*Nobis quidem alia multa versabantur in animo, partim meditata, partim etiam inchoata consilia quae ad Breviari Romani, susceptam a Nobis, emendationem pertinerent; sed ea tamen, cum ob multiplices difficultates tunc exequi non liceret, differre in tempus magis commodum compulsus sumus. Etenim ad compositionem Breviarii sic corrigendam ut talis existat, qualem volumus, id est numeris omnibus absoluta, illa opus sunt: Calendarium Ecclesiae universalis ad pristinam revocare descriptionem et formam, salvis tamen pulchris accessionibus, quas ei mira semper Ecclesiae, Sanctorum matris, fecunditas attulerit; Scripturarum et Patrum Doctorumque idoneos locos, ad genuinam lectionem redactos, adhibere; sobrie Sanctorum vitas ex monumentis retractare; Liturgiae plures tractus, supervacaneis rebus expeditos, aptius disponere. Iam vero haec omnia doctorum ac prudentium iudicio, labores desiderant quam maximos, tum diuturnos; ob eamque causam longa annorum series intercedat necesse est, antequam hoc quasi aedificium liturgicum, quod mystica Christi Sponsa, ad suam declarandam pietatem et fidem, intelligenti studio conformavit, rursus, dignitate splendidum et concinnitate, tamquam deterso squalore vetustatis, appareat.*«⁴

Prema navedenom Pijo X nagoviješta reformni rad na brevijaru, ali to zapravo znači i na misalu i na martirologiju. Program tog rada ima četiri tačke:

1. da se Kalendar opće Crkve sredi prema njegovu starom obliku, izuzevši novosti u štovanju svetaca;
2. da se upotrijebe prikladna mjesta Svetog Pisma, Otaca i crkvenih naučitelja;
3. da se na temelju izvora trijezno obrade životi svetaca;
4. da se liturgija rastereti suvišnih umetaka i da se prikladnije rasporedi.

Tko je pratio razvoj liturgijskih reforma za vrijeme Pija XII i Ivana XXIII taj s lakoćom ustanovljuje da je sada pred pedesetgodišnjicu spomenutog Motu proprio iz 1913. učinjeno veoma mnogo, jer je 26. srpnja 1960.

4. AAS, V (1913), p. 449—450.

objelodanjen novi kodeks rubrika, u kome se nalazi i novi kalendar. Prema tom kodeksu rubrika i prema drugim odredbama Svete Stolice uređen je i objelodanjen novi rimski časaslov i misal.

Druga točka papina programa ima veliko značenje za misal. Otkada je Heinrich Kahlefeld na kongresu u Luganu 1953. iznio svoj prijedlog da se obilnije primijeni Sveto Pismo u nedjeljnom i blagdanskome bogoslužju,⁵ napose s obzirom na poslanice i evanđelja, nije ta misao ostala postrance u razmišljanjima liturgičara, pa ni bibličista. U Asizu se 1956. na nju osvrnuo profesor — sadanji kardinal — Bea⁶. Znamo da je ta tema bila predmetom rasprave na II vatikanskom saboru.

S obzirom na treću točku nije još ništa većeg objavljeno, nego su reformom kalendara mnoga čitanja drugog nocturna prešla u *lectiones contractae*, što je smanjilo legendarnost, ali je nije uklonilo.

Četvrta je točka Pijeva programa u reformi liturgije od najvećeg značenja za Crkvu. Prema njoj se sama liturgija treba dignuti do sjaja i privlačivosti. Sadašnja nastojanja idu povrh toga i za tim da kateheza obnovljene liturgije bude što neposrednija i uvjerljivija. Kroz više od deset godina radila je Sveta Stolica najvećom pomnjom na tom zamašnom programu, a rezultati, koji su do sada objelodanjeni, u mnogome su plod rada članova tako zvane povjesne sekcije (*sectio historica*) Svete kongregacije obreda.

Značajni su i prinosi Pija XI za liturgijsku obnovu, ako i ne u tolikoj mjeri kao oni svetog Pija X. Svakako je ustanova blagdana Krista Kralja, blagdana Materinstva Majke Božje, sređivanje Rimskog Obrednika, konstitucija *Divini cultus* (1928) o crkvenoj glazbi, zatim njegovo vrednovanje o liturgiji kao glavnom sredstvu redovnog naučavanja Crkve, obogatilo liturgiju idejno i praktički.

U enciklici *Quas primas* Pijo XI naglašuje oblikovnu moć liturgije i kaže da ni najsuptilniji crkveni dokumenti nijesu u stanju postići takav uspjeh u izgrađivanju vjernika kao što to može liturgija⁷.

Blagdanom Krista Kralja po mnijenju nekih liturgičara dobila je liturgijska godina treći stožer ili bolje treću, najznačajniju, gomilišnu tačku (Božić, Uskrs, Krist Kralj). Jungmann se sprijateljio s mišlju ili, bar, nije nesklon tome da »crkvenu jesen« u njezinu predadventskom dobu nazove ciklusom Krista Kralja⁸.

Ima još jedna činjenica, koja se neposredno povezuje s Pijem XI, jer je on u život pokrenuo Povijesnu sekciju. Bilo je to 1930. godine, kada je ta sekcija proradila u sklopu Svete kongregacije obreda. Njezina je zadaća da radi na povijesno-liturgijskim pitanjima obrednika i u pripremanju liturgijskih knjiga. Tako je Pijo XI kao povjesničar i onaj, koji se višeput susreo s problemima Rimskog pontifikala, postavio liturgijskoj obnovi službeni organ, koji će stručno pomagati da se liturgijski obredi što pravilnije sređuju.

5. *Partecipazione attiva alla liturgia*. Atti del III Convegno Internazionale di Studi Liturgici, Lugano, 14—18 Settembre 1953. Como, p. 209—219. Kahlefeldovo predavanje pod naslovom »L'Ordo lectionum Missae« ostaje i danas veoma informativno i aktuelno.

6. *La Maison — Dieu*, No 47—48 (1956), p. 142.

7. *AAS*, XXVII (1925), p. 603.

8. Jungmann, *La Liturgie de l'Eglise Romaine*, traduit par Marcel Grandclaoudon, Mulhouse, 1957. p. 207.

NAJNOVIJE SISTEMATIZACIJE

Kardinal Tardini u svom veoma dokumentarnom djelu o Piju XII⁹ obavešćuje nas o prvom programu njegova papinskog djelovanja. U njemu su istaknute tri točke: 1. Prijevod psalma iz originala, 2. definicija dogme o Uznesenju BDM, 3. provesti istraživanja u temeljima bazilike svetog Petra, da se dobije dokumentarni materijal i prema njemu dadne odgovor na važna pitanja u vezi s osobom prvog Pape. Svi su ti poslovi bili završeni krajem 1950. Papi je ostalo mogućnosti da se još više posveti liturgijskim pitanjima.

Tko promotri mnogostruki Papin rad na liturgijskoj obnovi, taj će uvidjeti da je on radio i provodio sve sustavno. Ne baš posve tako da sve proizlazi neposredno jedno iz drugoga, ali svakako po velikim linijama logičkih i psiholoških etapa. Tako je, na primjer, bilo posve opravdano da se dekretima vjernike uvede u potrebno shvaćanje i disciplinu novih propisa o euharistijskom postu u vezi s večernjim svetim misama. Kada je to bilo utvrđeno, mogla je doći red provedba u život epohalne reforme Svete sedmice. Njezin specifični dinamizam i tome korelativan aktivitet vjernika, napose onaj vokalan, tražio je da se enciklikom *Musicae sacrae disciplina* (1955) i Instrukcijom o svetoj glazbi i o svetoj liturgiji (1958) osvježe, prodube i prošire načela i praksa sudjelovanja vjernika u liturgiji.

Kad je smrt Piju XII prekinula njegov obnoviteljski rad oko liturgije, Ivan XXIII nije oklijevao da se započeti radovi nastave. Tako smo danas u posjedu novog Kodeksa rubrika, drugog dijela obnovljenog Rimskog pontifikala (13. IV 1961) i Obreda svetog krsta za odrasle, koji se prema potrebi ima dijeliti postepeno (16. IV 1962.).

Kodeks rubrika sa svojim pratiocima ili, bolje, rezultatima njegove provedbe u život: Rimskim Časoslovom i Misalom najvažniji su prinosi liturgijskoj reformi.

Sva tri spomenuta djela liturgijske reforme Ivana XXIII govore da je sistematizacija pošla redosljedom hitnosti u sređivanju liturgijske pomoći kleru i vjernicima. Ona je veliki dokaz pažnje i ljubavi prema biskupima i svećenicima, koji moraju neposredno zahvaćati na svim područjima apostolata.

Časoslov i Misal, kako ih je omogućila najnovija reforma, ne moramo nužno smatrati etapom u njihovu sređivanju. Ako dođe do većih promjena, kako do sada izgleda, one će se naći u okviru novog Časoslova i Misala, pa bile to i one primjene, koje se odnose na trogodište čitanja i evanđelja na nedjelje ili štogod opsežnijeg. Ipak, bilo bi preuranjeno ulaziti u detaljniju analizu Časoslova i Misala na ovom mjestu, jer je Ivan XXIII u »*Rubricarum instructum*« upozorio da će na II Vatikanskom saboru Ocima predložiti »*altiora principia, generalem liturgicam instaurationem respicientia*«¹⁰.

Ako uočimo rezultate reforme na liturgijskom području s njihove vanjske, tehničke strane, a da kod toga ne ulazimo u pojedinosti, možemo već sada tvrditi da je postignut veliki napredak. Kod toga napose ističemo četvrtu točku reformnih smjernica svetog Pija X, prema kojoj treba iz liturgije odstraniti sve nanose, koji su povremeno unijeti u liturgiju, te je prikladnije rasporediti. Kad se ovo dvoje izvede, liturgija dobiva na kratkoći i jasnoći. Veća kratkoća i jasnoća su bez sumnje dvije značajne prednosti

9. Tardini, Pio XII, Tipografia Polyglotta Vaticana, 1960.

10. *Rubricae Breviarum et missalis Romani*, 1960, p. 6.

najnovijih liturgijskih sitematizacija Pija XII i Ivana XXIII. Kad se liturgijskom reformom ne bi postiglo ništa drugo nego ovo dvoje, već bismo je morali pozdraviti i s velikom radošću promicati u dušama vjernika.

Kratkoća obreda, kako ih ostvaruje reformna Pija XII i Ivana XXIII, najupadnije se očituje na vrhuncima liturgijskih svečanosti što ih Crkva obavlja na zenitu svoje godine, a još više u vezi s posvetom, odnosno blagoslovom najvažnijih liturgijskih objekata, kao što su to na primjer crkva, oltar, zvono itd.

Druga nedjelja Muke sa svojim blagoslovom grančica daje nam očit dokaz kratkoće u reformnim nastojanjima Pija XII. Dosta je pročitati rubrike i obrasce blagoslova grančica do g. 1956. i to usporediti s današnjima. Blagoslov grančica prije reforme Pija XII nosi u sebi oznake nekog paralelizma s ferijalnom misom do uključivo Sanctusa. Taj paralelizam ističu i same rubrike. Tako na primjer, da subđakon ima pjevati lekciju u tonu poslanice, a poslije toga: »cantatur pro Graduali unus ex sequentibus Responsoriis«. Usto blagoslov je grančica imao svoje predslavlje na koje se nadovezao Sanctus, a rubrika na tom mjestu određuje: »cantatur Sanctus a Choro ut in Feriis Quadragesimae«.

Novi je obred blagoslova grančica neisproredivo kraći, jer se poslije antifone i molitve (koja bijaše u prijašnjem obredu peta po redu nakon »Sanctus«) grančice poškrope i okade i prema potrebi podijele, a po svršenom evanđelju kreće procesija.

Spomenuto je skraćivanje ujedno i radikalno obračunalo s neliturgijskom baštinom, po kojoj je blagoslov grančica postao kao neka missa sicca na koju se nadovezivala prava misna žrtva.

Tek onaj, koji je imao prilike da prisustvuje posveti crkve po starom i obnovljenom obredu, a pogotovu, ako ih je sam obavljao, može lakše isporediti i ocijeniti sve olakšice i kraćenja što ih donosi reforma drugog dijela Rimskog pontifikala. Ako se uoči činjenica da je obred posvete crkve mogao potrajati i više od pet sati (pa i sedam, kao što je to bilo s posvetom bazilike svete Terezije od Djeteta Isusa u Lisieuxu, pa je stoga Sveta Stolica dopustila, da se sve obavi na dva maha), možemo si zamisliti, koliko je taj obred zahtijevao od biskupa izdržljivosti, a dakako i od asistencije.

Prema liturgijskom načelu ne »bis idem« skraćene su među ostalim trokratna obilaženja, škropljenja crkve izvana i iznutra itd., a umjesto sedmerostrukog obilaženja oko oltara i škropljenja tako zvanom gregorijanskom vodom ostalo je samo jedno.

Neka su kraćenja ostavljena na volju konsekratoru u toliko, u koliko se odluči izvan obreda posvete crkve blagosloviti gregorijansku vodu, crkvene ukrase, pamenta i posvetiti posuđe. On u tom slučaju, može, izuzevši predmete, kojima treba posveta, za prije spomenute blagoslove, ovlastiti i običnog svećenika.

Znatno se kod obavljanja obreda dobiva rubrikama, koje dopuštaju da se pripadno liturgijsko pjevanje izvodi tako dugo dok traje sam obred. Tako, na primjer, nije potrebno pjevati čitav psalam, ako to ne traži trajanje same liturgijske funkcije.

Tim i nekim stvarnim skraćivanjem došlo se do toga, da se sav obred posvete crkve vremenski skraćuje na blizu dvije trećine prijašnjeg obreda.¹¹

11. Martimort, Le nouveau rite de la dédicace des églises La Maison — Dieu No 70, p. 7.

Jasnoća, koje se ovdje tek dodirujemo, ne očituje se toliko u lakoći podavanja liturgijskih misli i čina već mnogo više u logičnosti redosljeda obrednih akcija i u arhitektonici. Rimski je pontifikal svojom grafikom pregledan. Razumnije se da je kratkoća bar djelomično pridonijela većoj jasnoći.

SVRHA LITURGIJSKE OBNOVE

Odijeliti od nekih obreda suvišne ili manje prikladne elemente i, možda, sve staviti u zaokruženu i suvislu cjelinu znači u našem slučaju samo jedan dio rješenja zadatka.

Poznato je da su krajem prošlog stoljeća anglikanci obnovili svoje obrede na temelju starih kodeksa, ali im ta obnova nije donijela rezultate, koje su očekivali¹².

Svrha je liturgije — ako i ne prvotna, ali je od nje nedjeljiva — da ljudima (svima!) ostvaruje lakše i sigurnije ulaz i život u vrhunaravnom redu. Ona to mora omogućiti i za pojedince i za najšire zajednice, da se svaki čovjek i svi ljudi mognu ne samo spasiti nego i posvećivati do vrhunca savršenstva.

Sveta misa i časoslov su ono najvrednije što liturgija sadrži i što čovjek po njoj može dati i zasvjedočiti Bogu, a sastoji se u činima hvale i slave. Sveta misa i časoslov naglašuju latreutski momenat liturgije, za razliku od soteriološkog, koji se više očituje u sakramentima i sakramentalima.

Kada se radi o svrsi liturgijske obnove, ona se ne može ni za čas udaljiti ni od jednog od spomenutih momenata, a, pogotovu, moraju nastojati oko toga oni koji provode rad na sistematizaciji liturgijskih obrazaca. Kod tog prevažnog nastojanja nije dovoljno sakupiti i poredati tekstove, koji će tome objektivno zadovoljavati, već se radi i o tome da se i ljudi mogu njima uspješnije poslužiti. I doista, Pijo XII i Ivan XXIII pristupaju liturgijskim reformama obrazaca u prvom redu zbog dušobrižničkih razloga. Već kod same kompozicije liturgijskih obrazaca mislilo se uz ostalo potrebno i na sudjelovanje vjernika kod svetih čina.

Kod preuređivanja se liturgije mnogo pazilo da se pravilno zadovolji načelu zornosti.

Važnost zora za spoznaju ne želimo ovdje ponovno isticati, ali svakako naglašujemo, da je dobra nadpolovična većina ljudi bolje vidno nadarena negoli slušno ili kinestetički motorno.

Vizuelnost je snažnije naglašena kod svih obnovljenih obreda Svete sedmice. Napominjemo samo neke: blagoslov grančica na Drugu nedjelju Muke, kada je celebrans licem okrenut prema puku; kađenje uskrсне svijeće prije Exultet; odvijanje obreda u neposrednoj blizini uskrсне svijeće, tog dubokog simbola Kristove prisutnosti.

Do preuređenja drugog dijela Rimskog pontifikala vjernici nijesu mogli prisustvovati obredima posvete crkve unutar same crkve, nego tek lustracijama izvan crkve.

Kao što smo prije mogli uvidjeti da je redakcija drugog dijela pontifikala na nekim mjestima smanjila vizuelnost (na primjer kod lustracija), učinjeno je to na još nekoliko mjesta, što može smesti i po kojeg uvaženog liturgičara¹³. Kod toga valja imati na umu i činjenicu da je od vizuelno-

12. Isp. Bouyer, *La vie de la liturgie*, Paris 1956, p. 67.

13. Martimort, *Le nouveau rite ...* p. 29.

spoznajnog u liturgiji još važnije prijeći u djelovanje, tj. u aktivno sudjelovanje u liturgiji.

Sveta je Stolica kod obnove liturgije nastojala da vjernici kao sveti puk i kraljevsko svećenstvo ne samo vizuelno, već i riječima i kretnjama sudjeluje u svetoj liturgiji.

U sređivanju liturgijskih obrazaca trebalo je prema načelu samorada kao temeljnom didaktičkom načelu vjernike spontanom suradnjom za vrijeme liturgije uposliti bar u toj mjeri, da se izdignu iznad dioništva običnih statista ili čak nijemih gledalaca.

Ovo dakako iziskuje bolje poznavanje liturgijske zbilje, ne samo njezina tijeka nego i razumijevanja njezinih unutarnjih sadržaja. Do toga vodi dobra katehizacija djece i brižljivo — znalački — uređeni priručnici. Kada je ovo posljednje izvršeno, obnovljena liturgija svojim vidnim, govornim i pokretnim očitovanjima mnogo uspješnije prenosi u duše milosno Božje djelovanje.

To je, uostalom, bio i morao biti motiv rada Svete Stolice oko obnove liturgije. O tom nas uvjerava i Vicerelator Svete kongregacije obreda: »... facile quisque cernet ipsum fundamentum huius instaurationis, ... per sacram liturgiam ..., congrue et prudenter emendatam et magis perspicuam factam, augeatur ipse cultus divinus, et fructus ex eiusdem cultus participatione viva et activa perceptus«¹⁴.

Sveta Stolica u svojim uputama i rubrikama naglašuje dušobrižničku obvezu spremanja vjernika na djelatno sudjelovanje u svetim liturgijskim činima.

Među uputama Svete Stolice u tom pogledu napose su važne one od 16. studenoga 1955., koje se odnose na provedbu Svete sedmice kao i Uputa od 3. rujna 1958., koja praktički ujedinjuje magistralne smjernice enciklika. Mediator Dei (1947) i Musicae sacrae (1955).

Od rubrika valja napose istaknuti onu pod brojem osam u drugom dijelu Rimskog pontifikala: »Curent demum rector ecclesiae dedicandae vel alii quos spectat, ut fideles quorum usui ecclesia est extracta, non tantum tempestive de solemni consecratione moneantur, sed etiam ut de ipsis ritibus eorumque significatione opportune edoceantur, Praestat denique, ut iidem fideles debita imbuantur erga suam ecclesiam devotione, ut in posterum quoque, sponte ac libenter, quantum possunt, ad decorem eiusdem ecclesiae augendum eamque debite conservandam opem suppeditare non desinant«

Prema svemu Crkva želi i naređuje da vjernici budu pravodobno i pravilno poučeni i osposobljeni kako valja shvaćati liturgijsku zbilju i u njoj sudjelovati. Tu se otvara svećenikovo polje rada na liturgijskom apostolatu.

Svećenikov liturgijski apostolat nije neka nova dužnost, koju Sveta Stolica posljednjim dekretima naglašava, već je to naravna posljedica njegova posvećenja. U tom smjeru Ivan XXIII upozorava: »Svećenik je postao za liturgiju: da je proživljuje žarom i da je unese u život vjernika.« Stoga »na svećenika pada nezamjenljivi teret dužnosti da usvoji i shvati liturgiju. Samo tako će moći uliti jednaku želju u vjernike«¹⁵.

Uzalud sve nastojanja Svete Stolice, pa i II vatikanskog općeg sabora; a da ostala pohvalna nastojanja u cilju promicanja liturgijskog života vjer-

14. Schmidt, Hebdomada sancta, Vol. I, Romae MCMLVII, p. V/VI.

15. Adhortatio ad alumnos Pont. Coll. latini Americani, 18. II 1959; Documenta Pontificia ad instaurationem liturgicam spectantia II, Roma 1959, str. 112.

nika i ne spominjemo, ako svećenici zbog površnog uvida u liturgiju i premlene dinamike duha podbace u svom apostolskom poslanju. U tom bi se slučaju nastavljalo sve ono, što je *Cihlar-Nehajev* u svom romanu »Bieg« u nekoliko rečenica dovoljno istaknuo: liturgija — napose ona svete mise — sa svom svojom monumentalnošću očitovanja, dubinom misli i bogatstvom nadahnuća ostat će nepristupačna, odnosno posve zagoñetna i ljudima dobre volje.

Zbog dubine problematike, koja se u spomenutom romanu odvija, donosimo iz njega značajan odlomak u vezi s našim raspravljanjem: »U zadnje doba više put je Andrijaševiću došla misao na utjehu vjere. Kao umjetnik i duša finih osjećaja uživao je u mističnosti službe, u ceremonioznosti svećeničkih kretnji, u strogosti crkvene glazbe. Ali nikad nije mogao da shvati savez između vjere i života; učenjačko uvjerenje govorilo je protiv svake etičke strane, a opet nije priznavao, da zbilja može religija podati mir duši.«

»Nije zbilja držao ničim osobitim to, što su se neki ljudi istoga malograđanskoga društva sami sebi sviđjeli kao »slobodni mislioci«, makar nisu imali ni o čem nikakvih misli. Ipak — svijet crkve bio mu je stran; pa tako i sad prateći tok službe, zanimao se za svaku sitnicu, vidio je nešta lijepo i veličajno u svetoj nekrvnoj žrtvi, koja se svaki dan obnavlja — no ruke njegove nisu se sklapale na molitvu, srcu nije govorio svećenik«¹⁶

16. Nehajev, Bieg, Zagreb 1909, str. 133.